

ÖĞRETMEN ÖZERKLİĞİ KAVRAMININ VE KOŞULLARININ ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE İNCELENMESİ¹

Doç. Dr. Zeynep EREN
Sinop Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü
zugurlu@sinop.edu.tr
ORCID:0000-0001-9748-6972

Öğretmen İbrahim YAŞA
Milli Eğitim Bakanlığı,
yasa_ibrahim@hotmail.com

Özet

Bu araştırmanın amacı; öğretmenlerin öğretmen özerkliği kavramına ilişkin algılarını ve öğretmen özerkliğinin artırılması koşullarına ilişkin görüşlerini ortaya koymaktır. Nitel araştırma yöntemi ve durum çalışması ile desenlenen bu araştırmaya Bursa ili Osmangazi ve Yıldırım ilçelerinden çeşitli branşlardan 91 öğretmen destek vermiştir. Araştırmanın katılımcıları kolay ulaşılabilir durum örnekleme ile seçilmiştir. Araştırmanın verilerinin toplanması için araştırmacılar tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuş ve yüz-yüze görüşme tekniği ile toplanmıştır. Araştırmanın verileri betimsel ve içerik analizi ile çözümlenerek araştırmanın bulgularına ulaşılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, öğretmen özerkliği kavramına ilişkin tanımlamalar karar, planlama, ders içi etkinlikler ve değerlendirme temaları altında toplanmıştır. Okulda öğretmenlerin katılımı beklenen kararlar eğitim öğretimle ilgili işlemler, tüm kararlarda, okulun genel işleyişi, öğrenci başarısını artırma ve disiplini sağlama temaları altında toplanmıştır. Okulda öğretmenlerin katılımı beklenmeyen kararlar ise, yönetimle ilgili kararlar, eğitim öğretimle ilgili olmayan kararlar, finansman, mevzuat ve disiplinle ilgili kararlar temaları altında toplanmıştır. Araştırmada öğretmenlerin özgürce düzenleme yapabildikleri başlıca alanlar öğretim yöntem ve teknikleri, ders araç ve gereçlerin seçimi olarak bulunmuştur. Öğretmen özerkliğinin başlıca faydaları eğitimde kalite ve başarıyı artırması, motivasyonu artırması, aidiyeti geliştirmesi, yenilik ve gelişim, güveni geliştirmesi olarak bulunmuştur. Öğretmen özerkliğinin başlıca riskleri ise uyumsuzluk ve düzenin bozulması, eğitim-öğretimin bütünlüğünün bozulması, suiistimal edilmesi, sorumlulukların yerine getirilmemesi ve yöneticinin okulu yönetimini güçleştirmesi olarak bulunmuştur. Okul yöneticileri tarafından öğretmen özerkliğinin desteklenmesi, özgürlük alanları yaratılması, okulda öğretmenlerin mesleki potansiyelinin geliştirilmesine de katkıda bulunacaktır. Öğretmenin gelişimine destek olan her girişim, öğrencilerin öğrenme süreçlerine de olumlu yansıtacaktır.

Anahtar Sözcükler: Özerklik, öğretmen özerkliği, öğretmen.

EXAMINATION OF TEACHER AUTONOMY CONCEPT AND CONDITIONS ACCORDING TO TEACHER'S OPINIONS

Abstract

The purpose of this research; The aim of this study is to reveal teachers' perceptions of the concept of teacher autonomy and their views on the conditions for increasing teacher autonomy. This research, which was designed with qualitative research method and case study, was supported by 91 teachers from various branches from Bursa province Osmangazi and Yıldırım districts. The participants of the research were selected with easily accessible case sampling. In order to collect the data of the research, a semi-structured interview form was created by the researchers and collected by face-to-face interview technique. The data of the research were analyzed with descriptive and content analysis and the findings of the research were reached. According to the findings of the research, definitions of the concept of teacher autonomy were gathered under the themes of

¹ Bu çalışma 11-12 Kasım 2022 tarihinde düzenlenen II. International Congress on Excellence in Education (IEXCEL 2022) sunulan bildirin genişletilmiş ve yeniden düzenlenmiş halidir.

decision, planning, in-class activities and evaluation. The decisions that teachers are expected to participate in at the school are gathered under the themes of education and training, the general functioning of the school in all decisions, increasing student success and providing discipline. Decisions that are not expected to be attended by teachers at the school are gathered under the themes of administrative decisions, decisions not related to education, financing, legislation and discipline. In the research, it was found that the main areas in which teachers can make arrangements freely are teaching methods and techniques, and the choice of course tools and materials. The main benefits of teacher autonomy were found to increase quality and success in education, increase motivation, develop belonging, innovation and development, and improve trust. The main risks of teacher autonomy were found to be incompatibility and disruption of order, deterioration of the integrity of education and training, abuse, failure to fulfill responsibilities and making it difficult for the administrator to manage the school. Supporting teacher autonomy and creating areas of freedom by school administrators will also contribute to the development of teachers' professional potential at school. Every initiative that supports the development of the teacher will have a positive effect on the learning processes of the students.

Keywords: Autonomy, teacher autonomy, teacher.

GİRİŞ

Özerklik (*autonomy*) kavramı genel olarak ülkelerin ya da toplulukların özgür ve bağımsız olmaları açısından yaygın bir kullanıma sahip olsa da insanların özerk, özgür, bağımsız kararlar alabilmeleri ve kendi yeterliklerine güvenebilmeleri açısından önemli bir kullanım alanına sahiptir. İnsanlar için özerk olma, özgür ve bağımsız kararlar alabilme, kendi kendini yönetebilme yetisine ve gücüne sahip olabilme anlamına gelmektedir. Etimolojik açıdan incelendiğinde özerklik kavramı, Yunancadan gelen "*auto*" (öz, kendi kendine) ve "*nomos*" (kural, yasa) kelimelerinin birleşiminden oluşmaktadır. Gelişim psikolojisinde ve ahlaki, politik ve biyo-etik felsefede özerklik "*bilinçli, zorlanmamış karar verme kapasitesi*" olarak tanımlanmaktadır. , Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde özerklik kavramı, iki farklı anlam taşımaktadır: İlk olarak, "*bir topluluğun, bir kuruluşun ayrı bir yasaya bağlı olarak kendi kendini yönetme hakkı, muhtariyet, otonomi, otonomluk*" anlamına gelmektedir. İkinci olarak felsefi açıdan özerklik kavramı, daha genel bir ifadeyle "*bir kişinin, bir topluluğun kendi uyacağı kuralları kendilerinin koyması*" anlamında kullanılmaktadır. Özerklik, bir insanın seçimlerini dış etkilerden ve şartlanmalardan bağımsız şekilde ve iç sesi doğrultusunda yapabiliyor olma özgürlüğüdür. Özerklik, doğuştan gelen bir insan ihtiyacıdır (Deci ve Ryan, 1991). Bireyin tüm yaşamı boyunca edindiği yaşam deneyimleri ile oluşan özerkliğin var olmaması durumu, bireysel haklarını savunamama, potansiyelini üretken bir biçimde değerlendirememesi gibi istenmeyen kişilik özelliklerine sebep olmaktadır (Öksüz, 2012).

Öğretmenlerin görevlerini sürdürürken karşılaştıkları kritik konularda nitelikli kararlar alabilmeleri ve doğru seçimler yapabilmeleri eğitim-öğretim etkinliklerinin niteliğini de etkiler. Öğretmen özerkliği, öğretmenlere belirli bir ölçüde karar alma gücü ve özgürlüğü tanıyan bir kavramdır. Bu özgürlükler arasında müfredat tasarımı, sınıf yönetimi, öğrenci değerlendirmesi ve öğretim yöntemleri gibi konular yer alabilir. Öğretmen özerkliği, öğretmenlerin eğitim sürecine daha fazla katılımını sağlayarak öğrenci başarısını artırmayı hedefler. Literatürde öğretmen özerkliğine ilişkin farklı tanımlamalar yapılmıştır. Freidman'a göre (1999) öğretmen özerkliği kavramına ilişkin tanımlamalar genellikle öğretmenin eğitimin planlanması, geliştirilmesi ve yönetimi süreçlerine katılımı çerçevesinde ele alınmaktadır. Öğretmenin özerkliğinin sınırlarının sadece sınıf içi öğrenme etkinlikleriyle mi sınırlı olduğu, yoksa okul yönetiminin tüm alanlarını ve planlama etkinliklerine katılımını da kapsadığı tartışma konusu olmuştur (Anderson, 1987; Ingersol, 2007; Pearson ve Hall; 1993; Moomaw 2005). Moomaw'a (2005) göre öğretmenin özerkliği sadece sınıf içi etkinliklerle sınırlı değildir. Öğretmenin özerkliği (1) okulun yapısı ve sınıfın organizasyonu-düzenlenmesi (2) disiplin işlemleri (3) öğretimin içeriği (müfredat) (4) akademik standartlar (5) özlük hakları (6) maliye politikası (finansal kararlar) ile ilgili konuları da kapsamaktadır. Benzer biçimde Webb (2002) ve Ingersoll (2007) öğretmen özerkliğini öğretmenlerin meslekleri ile ilgili tüm konularda belirgin bir yetki ve özgürlük alanına sahip olması olarak algılamakta ve bunun öğretmenlik mesleğinin profesyonel özelliklerinden kaynaklanan bir gereklilik olduğunu belirtmektedir. Sonuç olarak öğretmen özerkliği, öğretmenlerin kendi uzmanlık alanlarına göre öğrencilerine daha iyi bir eğitim sunmalarına olanak tanır. Öğretmenler, öğrencilerin öğrenme stillerine ve ihtiyaçlarına göre özelleştirilmiş bir eğitim programı oluşturabilirler. Bu da öğrencilerin daha fazla ilgi duymalarını ve daha iyi öğrenmelerini sağlayabilir. Ayrıca, öğretmenlerin özerkliği, öğretmenlerin mesleki gelişimlerini artırır ve öğretmenlerin kendilerini daha fazla geliştirmelerine olanak tanır.

İlgili araştırmalar incelendiğinde öğretmen özerkliğinin 1980'li yıllardan itibaren literatüre girdiği görülebilir. Yapılan çeşitli araştırmalarda, uluslararası sınavlarda yüksek başarıya sahip ülkelerde öğretmenlerin eğitim öğretim süreçlerinin tüm boyutları olan, müfredatın belirlenmesi, ders içeriklerinin belirlenmesi, ders kitaplarının seçilmesi ve okul yönetimi, okul bütçesi, sınıf yönetimi gibi çok geniş bir alanda aktif rol alıp, özerkliğe sahip olduğu görülmektedir (Bakioğlu ve Baltacı, 2013). Farklı araştırmalarda öğretmen özerkliği kavramı, sorumluluk (Ramos, 2006), hesap verebilirlik (Wilkins, 2011) gibi kavramlarla ilişkili olarak incelenmiştir. Bogler (2001), öğretmen özerkliğinin öğretmenlerin iş doyumuna yönelik algılarını etkileyen bir değişken olduğunu ortaya koymuştur. İlgili literatür incelendiğinde, öğretmen özerkliğinin okulda etkili bir öğrenme ve öğretme ortamının oluşturulması açısından önemli bir etkiye sahip olduğuna yönelik kanıtlar mevcuttur. Ancak öğretmen özerkliğinin okullarda yürütülen eğitim öğretim faaliyetlerini daha nitelikli hâle getirecek bir etken olarak yararlanılması için kavramın öğretmenler tarafından nasıl algılandığını ve anlamlandırıldığının ortaya konmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur (Özaslan, 2015; Uğurlu ve Qahramanova, 2016). Bunun dışında uluslararası düzlemlerde öğretmen özerkliğine dikkat çekilen çeşitli değerlendirme raporlarında, öğretmen özerkliği, öğretmenlik mesleğinin yapı taşlarından biri olarak tanımlanırken, öğretmenlerin profesyonelleşmesinde öğretmen özerkliğinin gerekliliği vurgulanarak, öğretmenlere ders içeriğinin belirlenmesi ve öğrenme materyallerinin seçimi gibi konularda daha fazla özerklik verilmesi önerilmiştir (OECD, 2016).

Amaç

Bu araştırmanın temel amacı, öğretmenlerin öğretmen özerkliği kavramına ve öğretmen özerkliğinin oluşturulması koşullarına ilişkin algılarını ortaya çıkarmaktır. Bu bağlamda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- 1- Öğretmenler öğretmen özerkliği kavramını nasıl tanımlamaktadır?
- 2- Okulda hangi kararlara öğretmenlerin katılımı beklenmektedir?
- 3- Okulda hangi kararlara öğretmenlerin katılımı beklenmemektedir?
- 4- Öğretmenler okulda hangi konularda/alanlarda özgürce düzenlemeler yapabilmektedir?
- 5- Öğretmenlerin okulda kendi çalışma alanları ile ilgili konularda karara katılmaları ve özgürce düzenleme yapabilmeleri ne gibi yararlar sağlar?
- 6- Öğretmenlerin okulda kendi çalışma alanları ile ilgili konularda karara katılmaları ve özgürce düzenleme yapabilmelerinin ne gibi riskleri olabilir?

YÖNTEM

Araştırma Yöntemi

Bu araştırma, olay ve olguları kendi doğal ortamlarında anlama ve anlamlandırmayı sağlayan nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırmalar, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Araştırma durum çalışması ile desenlenmiştir. Durum çalışması; gerçek, araçsal ve işbirlikçi olmak üzere üçe ayrılmaktadır (Patton, 1987). Bu çalışma gerçek durum çalışması olup, öğretmenlerin mesleki gelişim süreçlerinin geliştirilmesine katkıda bulunmak ve çözüm önerileri geliştirmek üzere gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmada öğretmenlerin, öğretmen özerkliği kavramına yönelik ürettikleri anlamlar ile birlikte bu kavramın, okuldaki sergilenme koşulları öğretmenlerin mesleki deneyimlerine dayalı olarak ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın verileri, 2021-2022 öğretim yılında Bursa ili Osmangazi ve Yıldırım ilçelerindeki devlet okullarında görev yapan ve kolay ulaşılabilir durum örneklemesi ile seçilen %62'si (n=56) kadın ve % 38'i (n=35) erkek olmak üzere toplam 91 öğretmenden toplanmıştır. Katılımcıların 21'i Sınıf öğretmenliği; 11'i Fen Bilgisi; 10'u İngilizce; 9'u Matematik; 9'u Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi; 8'i Sosyal Bilgiler; 5'i Türkçe; 5'i Beden Eğitimi; 3'ü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık branşlarından. Araştırmaya tüm branşlardan katılım sağlanmıştır. Araştırmada katılımcıların yaş grupları açısından en çok katılım 31-40 yaş grubundan gerçekleşmiştir. Katılanların 42'si 31-40 yaş grubundan, 20'si 20-30 yaş grubundan, 20'si 41-50 yaş grubundan, 8'i 51-60 yaş grubundan ve 1'i 61 ve üzeri yaş grubundandır. Araştırmada farklı yaş gruplarından katılımcılara ulaşılmıştır. Yaş gruplarıyla da bağlantılı biçimde katılımcılara kıdemleri (meslekte çalışma süreleri) de sorulmuştur. Araştırmada katılımcıların meslekteki kıdemleri açısından en çok katılım 11-15 yıl kıdem grubundan gerçekleşmiştir. Katılanların 24'ü 11-15 yıl, 20'si 6-10 yıl, 17'si 21-25 yıl, 13'ü 26 ve üstü, 12'si 16-20 yıl ve 5'i 1-5 yıl meslek kıdemine sahiptir. Sonuç olarak

araştırmaya katılan 91 öğretmenin tüm branşlardan, yaş gruplarından ve meslek kıdemlerinden katılımı sağlanmıştır.

Verilen Toplanması ve Analizi

Bu araştırmanın verileri, 2021-2022 öğretim yılında Bursa ili Osmangazi ve Yıldırım ilçelerindeki devlet okullarında görev yapan öğretmenlerden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır. Araştırma verilerini toplamak üzere, katılımcılara çeşitli yazarlar tarafından oluşturulmuş öğretmen özerkliği ölçekleri (Friedman, 1999, Moomaw, 2005) incelenerek oluşturulan aşağıdaki sorular yöneltilmiştir:

- 1- Size göre öğretmen özerkliği kavramı ne anlama gelmektedir?
- 2- Sizce okulda hangi kararlara öğretmenlerin katılımı beklenir?
- 3- Sizce okulda hangi kararlara öğretmenlerin katılımı beklenmez?
- 4- Okulda hangi konularda/alanlarda özgürce düzenlemeler yapabiliyorsunuz?
- 5- Sizce öğretmenlerin okulda kendi çalışma alanları ile ilgili konularda karara katılmaları ve özgürce düzenleme yapabilmeleri ne gibi yararlar sağlar?
- 6- Sizce öğretmenlerin okulda kendi çalışma alanları ile ilgili konularda karara katılmaları ve özgürce düzenleme yapabilmelerinin ne gibi riskleri olabilir?

Araştırmanın görüşme dökümleri betimsel ve içerik analizine tabi tutulmuştur. Katılımcılar "Öğretmen 1" anlamında Ö1, Ö2, Ö3... biçiminde kodlanmıştır. Görüşme kayıtlarının dökümü yapıldıktan sonra iki araştırmacının yaptığı veri dökümleri karşılaştırılmıştır (Kvale, 1996). Ana temalar ve alt temalar belirlenmiştir. Her iki araştırmacının yaptığı sınıflandırmalar aşağıdaki formülle karşılaştırılarak tutarlılığı hesaplanmıştır (Miles ve Huberman, 1994):

$$R \text{ (Güvenirlik)} = \frac{N_a \text{ (Görüş Birliği)}}{N_a \text{ (Görüş Birliği)} + N_d \text{ (Görüş Ayrılığı)}}$$

Her iki araştırmacı tarafından yapılan kodlamalarda güvenilirlik derecesi 0,90 olarak bulunmuştur. Kodlamaların güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada görüşme dökümlerinden örnek ifadeler verilerek katılımcıların görüşleri betimlenmiştir.

BULGULAR

Öğretmen Özerkliği Kavramının Tanımına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğretmenlere yöneltilen "Size göre öğretmen özerkliği kavramı ne anlama gelmektedir" sorusuna verilen yanıtları karar, planlama, ders içi etkinlikler ve değerlendirme açısından kategorilere ayrılarak analiz edilmiş ve Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 1: Öğretmen Özerkliği Kavramına Yüklenen Anlamaların Kategorileri

Yönetim Süreçleri	f	%
Karar	58	63,7
Planlama	54	59,3
Ders içi etkinlikler	44	48,3
Değerlendirme	28	30,7

Tablo 1'de görüldüğü gibi, katılımcıların öğretmen özerkliğine ilişkin algılarının kategorilerine göre sınıflandırılmasında karar süreci en çok öne çıkan boyut olmuştur. *Karar verme*, amaca hizmet edecek olan uygun seçeneğin tercih edilmesi olarak tanımlanabilir. Öğretmenler mesleki faaliyetlerini ve eğitim öğretim süreçlerini gerçekleştirirken pek çok karar vermek durumunda kalırlar. Araştırmada katılımcıların %63,7'si (f=58) öğretmen özerkliğini öğretmen kendi mesleki alanlarında özgürce karar verebilmeleri bağlamında açıklamıştır. Buna ilişkin örnek ifadeler şöyledir: "Mesleki anlamda bir karar verirken daha özgürce karar verme durumudur" (Ö2). "Meslekleriyle ilgili konularda karar alma yetkisinin bulunması" (Ö3). "Gereken durumlarda öğretmenin bağımsız karar alabilmesidir." (Ö6). "Eğitim ortamında belirli bir karar alınırken daha özgür bir şekilde karar alma becerisidir" (Ö20). "Öğretmen belirli kurallar çerçevesinde kendi çalışma alanında özgürce kararlar verebilmesi ve seçimler yapabilmesi" (Ö49).

Tablo 1'de görüldüğü gibi, katılımcıların öğretmen özerkliğine ilişkin algılarının kategorilerine göre sınıflandırılmasında planlama süreci ikinci sırada öne çıkan süreç olmuştur. Sınıfta gerçekleştirilecek faaliyetlerin

önceden belirlenen bir plana dayalı olarak yürütülmesi, eğitsel amaçlara ulaşılmasında ve sınıfta öğrenme sürecinin etkililiği açısından önemlidir. Yönetim sürecinin ikinci basamağını oluşturan planlama, ne yapılacağına önceden karar verme etkinliğidir. Başka bir deyişle, planlama “belirli bir amacı gerçekleştirmek için düzenlenen önlemler bütünü” olarak tanımlanabilir (Eren, 2019). Araştırmada katılımcıların %59,3’ü (f=54) öğretmen özerkliğini öğretmenin kendi mesleki alanlarında planlamalar yapabilmeleri bağlamında açıklamıştır. Buna ilişkin örnek ifadeler şöyledir: “*Dersleri planlayan kişi*” (Ö1). “*Mesleklerinin planlama ve yürütülmesi konusunda sahip oldukları özgürlük*” (Ö12). “*Eğitim öğretim faaliyetlerinde öğretmenin inisiyatif kullanarak özgür planlamalar yapabilmektedir*” (Ö24). “*Mesleki faaliyetlerin planlamasında alınan kararlarda sahip olunan yetki ve özgürlük alanıdır*” (Ö28). “*Öğretmenliği sınıf ortamında değiştirme uygulama ve planlama vb. anlamında kullanılmaktadır.*” (Ö19). “*Öğretmen belirli kurallar çerçevesinde kendi çalışma alanında özgürce kararlar verebilmesi ve seçimler yapabilmesi*” (Ö49).

Tablo 1’de görüldüğü gibi, katılımcıların öğretmen özerkliğine ilişkin algılarının kategorilerine göre sınıflandırılmasında ders içi etkinlikler üçüncü sırada öne çıkan süreç olmuştur. Öğretmenlerin derslerde kullanabilecekleri yöntem, teknik, müfredat, zamanlama gibi koşullar bu bağlamda değerlendirilmiştir. Araştırmada katılımcıların %48,3’ü (f=44) öğretmen özerkliğini ders içi etkinlikler bağlamında açıklamıştır. Buna ilişkin örnek ifadeler şöyledir: : “*Öğretmenin sınıfta uygulayacağı faaliyet ve etkinlikleri planlama ve uygulamada özgürlüğünü anlatıyor*”. (Ö77). “*Öğretmenin sürece katılması, sınıf içinde özgür olması, programı uygulama yöntem ve teknik seçiminde özgürlük*” (Ö85). “*Eğitim konularını öğretmede kendi yöntem ve tekniklerini uygulamadaki yetkinliği*” (Ö10). Öğretmenlerin sınıf ve okul ortamlarının düzenlenmesinde söz sahibi olmaları (Pearson ve Hall, 1993), eğitimin tüm süreçlerinin planlanması, geliştirilmesi ve yönetimi gibi aşamalara katılmaları (Freidman, 1999) gibi hususları içermektedir. Araştırmada elde edilen bulgular bu kavramsallaştırmalarla da örtüşmektedir.

Tablo 1’de görüldüğü gibi, katılımcıların öğretmen özerkliğine ilişkin algılarının kategorilerine göre sınıflandırılmasında değerlendirme süreci dördüncü sırada öne çıkan süreç olmuştur. Sınıfta öğrenme süreçlerinde değerlendirmenin temel bir amacı, öğrenmenin ne düzeyde etkili ya da etkisiz biçimde gerçekleştiğini; öğrenmenin geliştirilmesi için gereklilikleri belirlemektir. Araştırmada katılımcıların %30,7’si (n=28) öğretmen özerkliğini öğretmenin değerlendirme ve sınav süreçleri bağlamında açıklamıştır. Buna ilişkin örnek ifadeler şöyledir: “*Öğretmen özerkliği, öğretmenin öğretim sürecinin içeriğinin yönteminin ve değerlendirmesinin belirlenmesinde eğitimdeki diğer paydaşlarla eşit söz hakkının ve yetkisinin olmasıdır.*” (Ö30). “*Öğretmenin istediği notu verebilmesi*” (Ö63).

Okulda Öğretmenlerin Katılımı Beklenen ve Beklenmeyen Kararlara İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğretmenlere yöneltilen “*Sizce okulda hangi kararlara öğretmenlerin katılımı beklenir?*” sorusuna verilen yanıtlar eğitim öğretimle ilgili işlemler, tüm kararlarda, okulun genel işleyişi, öğrenci başarısını artırma ve disiplini sağlama temaları altında toplanmıştır (Tablo 2).

Tablo 2: Okulda Öğretmenlerin Katılımı Beklenen Kararlara Göre Kategorileri

Temalar	Katılımcılar	n	%
Eğitim-öğretimle ilgili işlemler	Ö9,Ö10,Ö13,Ö14,Ö15,Ö19,Ö21,Ö22,Ö23,Ö24,Ö25,Ö26,Ö36,Ö37,Ö45,Ö46,Ö48,Ö49,Ö50,Ö51,Ö52,Ö56,Ö58,Ö59,Ö61,Ö62,Ö68,Ö69,Ö71,Ö74,Ö75,Ö76,Ö77,Ö82,Ö84,Ö90.	40	44
Tüm kararlarda	Ö4,Ö11,Ö12,Ö17,Ö18,Ö39,Ö42,Ö43,Ö53,Ö54,Ö57,Ö65,Ö67,Ö79,Ö80,Ö81,Ö83,Ö86,Ö89,Ö91.	20	22
Okulun genel işleyişi	Ö3,Ö5,Ö6,Ö8,Ö27,Ö33,Ö34,Ö41,Ö44,Ö63,Ö64,Ö70,Ö78,Ö85,Ö87,Ö88.	16	18
Öğrenci başarısını artırma	Ö1,Ö2,Ö20,Ö29,Ö73,Ö35,Ö47,Ö60,Ö66.	9	9
Disiplini sağlama	Ö16,Ö38,Ö40,Ö55,Ö72.	5	6
Diğer	Ö7.	1	1
Toplam		91	100

Tablo 2’de görüldüğü gibi, araştırma bulgularına göre eğitim öğretimle ilgili işlemler konusundaki kararlar % 44 ile (n=40) okulda öğretmenlerin katılımı beklenen kararların başında gelmektedir. Katılımcıların buna ilişkin

örnek ifadeleri şöyledir: “Eğitim öğretim”(Ö9). “Eğitim öğretim ile ilgili her şey” (Ö18). “Öğretim yaklaşımlarının davranış değerlendirmeleri, mesleki gelişim, öğretmen öğrenci veli ilişkileri” (Ö30). “Genelde branş bazında olmaksızın tüm öğretmenlerin sorumluluğunda olan konulardaki kararlarda katılım beklenir” (Ö32). “Eğitim-Öğretim ile ilgili kararlarda katılımı beklenir” (Ö36). “Eğitim öğretimi etkileyecek tüm kararlara öğretmenin katılımı beklenir”(Ö42). “Eğitim ile ilgili kararlar”(Ö52). “Eğitim öğretim sürecinde yapılacak etkinlikler yarışmalar ve planlamalara katılımı beklenir”(Ö61).

Tablo 2’de görüldüğü gibi, katılımcılara göre okulda öğretmenlerin katılımı beklenen kararlarda ikinci sırada tüm kararlarda (n=20) beklendiği bulunmuştur. Katılımcıların buna ilişkin örnek ifadeleri şöyledir: “Tümü için”(Ö4). “Hepsine”(Ö11). “Tüm kararlara beklenmelidir”(Ö43). “Her türlü karara”(Ö54). Katılımcılara göre okulda öğretmenlerin katılımı beklenen kararlar üçüncü sırada okulun genel işleyişinde (n=16) alınan kararlardır. Dünya genelinde, sürekli güncellenen programlar ve eğitim öğretim ortamlarıyla birlikte öğretmenlerin artık eğitim ortamlarının düzenlenmesinde, eğitim programlarının yapılmasında ve yönetsel faaliyetlerde etkin rol aldığı vurgulanmaktadır (Friedman, 1999). Katılımcıların buna ilişkin örnek ifadeleri şöyledir: “Okul gelişimini ilgilendiren konularda öğretmen katılımı gereklidir” (Ö6). “Genel okul kuralları, yapılacak etkinlikler, aktiviteler” (Ö33). “Ders giriş çıkış saatleri, yapılacak etkinlikler” (Ö34). “Okul düzen ve işleyişi öğrenciler” (Ö46).

Tablo 2’de görüldüğü gibi katılımcılara göre okulda öğretmenlerin katılımı beklenen kararlar dördüncü sırada öğrenci başarısını artırmaya yönelik olarak (n=9) alınan kararlardır. Katılımcıların buna ilişkin örnek ifadeleri şöyledir: “Başarının artması”(Ö1). “Başarı ve ahlaki gelişimleri öğrencilerin” (Ö2). “Başarının artması konusunda ve çocukların ahlaki, sosyal olarak gelişimleri konusunda katılım beklenmektedir” (Ö20). “Başarıyı arttırmak için alınacak kararlar ve eğitim öğretim ortamının hazırlanmasıyla”(Ö35).

Tablo 2’de görüldüğü gibi son olarak katılımcılara göre öğretmenlerin katılımının en çok beklendiği kararlar disiplini sağlamada (n=5) alınan kararlardır. Araştırma bulgularına göre okulda öğretmen katılımının en az beklendiği kararlar disiplini sağlamaya ilişkin kararlar olarak bulunmuştur. Katılımcıların buna ilişkin örnek ifadeleri şöyledir: Buna ilişkin örnek ifadeler şöyledir: “Disiplin”(Ö16). “Okul disiplini”(Ö38). “Öğrencilerin disipliniyle ilgili davranışlarının iyileştirilmesi sürecinde”(Ö41).

Araştırmaya katılan öğretmenlere yöneltilen “Sizce okulda hangi kararlara öğretmenlerin katılımı beklenmez?” sorusuna verilen yanıtlar yönetimle ilgili kararlar, eğitim öğretimle ilgili olmayan kararlar, finansman, mevzuat ve disiplinle ilgili kararlar temaları altında toplanmıştır (Tablo 3).

Tablo 3: Okulda Öğretmenlerin Katılımı Beklenmeyen Kararlara Göre Kategorileri

Temalar	Katılımcılar	n	%
Yönetimle ilgili kararlar	Ö3, Ö5, Ö6, Ö11, Ö12, Ö16, Ö17, Ö19, Ö21, Ö23, Ö24, Ö26, Ö28, Ö34, Ö35, Ö36, Ö39, Ö40, Ö43, Ö46, Ö50, Ö51, Ö53, Ö54, Ö55, Ö56, Ö58, Ö60, Ö61, Ö62, Ö63, Ö65, Ö66, Ö67, Ö68, Ö69, Ö72, Ö75, Ö76, Ö77, Ö78, Ö86, Ö87, Ö88, Ö89, Ö91.	46	51
Eğitim öğretim ile ilgili olmayan kararlar	Ö1, Ö2, Ö9, Ö14, Ö18, Ö20, Ö25, Ö27, Ö29, Ö30, Ö32, Ö37, Ö42, Ö44, Ö45, Ö47, Ö48, Ö49, Ö59, Ö73, Ö74, Ö79, Ö80, Ö81, Ö82, Ö83, Ö85.	27	30
Finansmanla ilgili konular	Ö10, Ö22, Ö31, Ö70, Ö90, Ö4, Ö8, Ö15, Ö57, Ö84.	10	11
Mevzuatla ilgili konular	Ö13, Ö38, Ö41, Ö52, Ö33, Ö64.	6	7
Disiplinle ilgili konular	Ö7, Ö71.	2	1
Toplam		91	100

Tablo 3’te görüldüğü gibi, araştırma bulgularına göre yönetimle ilgili kararlar % 51 ile (n=46) okulda öğretmenlerin katılımı beklenmeyen kararların başında gelmektedir. Katılımcıların buna ilişkin örnek ifadeleri şöyledir: “İdari konularda öğretmen katılımının olması gereksizdir”(Ö6). “İdari bazı konular ile öğretmen dışı personelin görev ve yükümlülükleri”(Ö24). “İdari işlerle alakalı olan kararlarda öğretmenin katılımı beklenmez”(Ö26). “Bazı idari konular, personel yönetimi, temizlik sorumluluğu”(Ö28). “Yönetim kararları maddi kararlar, gelir gider yönetimi”(Ö34). “Okulun idari olarak işleyişi, okulun fiziki yapısında yapılacak düzenleme ve tamirat, muhasebe işleri”(Ö50). “Yönetsel süreçlerle alakalı karar vermesi beklenmez. Yönetim kanadının iş ve işlemleri hakkında

yetkide ya da kararda bulunması beklenmez”(Ö61). “Okul yönetimi ile ilgili kararlar”(Ö69). “Okul yönetim konularında alınan kararlar”(Ö72).

Tablo 3’te görüldüğü gibi, katılımcılara göre okulda öğretmenlerin katılımı beklenmeyen kararlarda ikinci sırada eğitim öğretimle ilgili olmayan kararlar (n=27) bulunmuştur. Katılımcıların buna ilişkin örnek ifadeleri şöyledir: “Okul dışı kararlarda öğretmen kararı beklenmez”(Ö14). “Öğretmen ve öğrenciyi ilgilendirmeyen konulara katılı beklenmez”(Ö25). “Okul dışı faaliyetler, kantin, temizlik, hizmetli, okulun güvenliği gibi konular”(Ö27). “Ders kitabı ve eğitim içeriğinin belirlenmesi öğrencinin kullanacağı kaynak, materyal araç gereçler”(Ö30). “Tadilat yapı işleri”(Ö47). “Personel alımı okul ile ilgili fiziki şartlarda”(Ö48). “Personel alımı, fiziki durumlar vb.”(Ö49). “Eğitim öğretim dışı kararlara katılması beklenmez”(Ö73). “Okulun fiziksel donanımı ile ilgili kararlar”(Ö79). “Kantin, hizmet alımı vb. parasal işlemler, ast ve üstlerle ilgili işlemler”(Ö85). Doğrudan alıntılar incelendiğinde bu kararların okulun donatımı, personel işleri, okul işletmesinin yönetimi ile ilgili kararlar olduğu görülmektedir. Bunların dışında finansmanla, mevzuatla ve disiplinle ilgili kararlar da öğretmenlerin karara katılımının beklenmediği kararlar olarak bulunmuştur.

Okulda Öğretmenlerin Kendi Çalışma Alanları İçinde Özgürce Düzenleme Yapabildikleri Konulara/ Alanlara İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğretmenlere yöneltilen “Sizce öğretmenlerin kendi çalışma alanları içinde özgürce düzenleme yapabildiği konular/alanlar nelerdir? sorusuna verilen yanıtlar öğretim yöntem ve teknikleri, ders araç ve gereçlerin seçimi, okul-veli ilişkileri, sınıf yönetimi ve disiplin, öğretimin içeriği, değerlendirme ve okul geneline ilişkin alınan kararlar açısından kategorilere ayrılarak analiz edilmiş ve Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4: Kategorileri Okulda Öğretmenlerin Kendi Çalışma Alanları İçinde Özgürce Düzenleme Yapabildikleri Konulara/ Alanlara Göre Kategorileri

Temalar	f	%
Öğretim Yöntem ve Teknikleri	86	95
Ders Araç ve Gereçlerinin Seçimi	84	92
Okul-veli ilişkileri	52	57
Sınıf Yönetimi ve Disiplin	48	53
Öğretimin İçeriği	8	9
Değerlendirme	5	5
Okul geneline ilişkin kararlar	5	5

Tablo 4’te görüldüğü gibi, araştırma bulgularına göre öğretmenlerin kendi çalışma alanları içinde özgürce düzenleme yapabildikleri alanların başında öğretim yöntem ve teknikleri gelmektedir. Katılımcıların % 95’i (f=86) okulda kendi çalışma alanları içinde özgürce düzenleme yapabildikleri konuların başında öğretim yöntem ve tekniklerini belirtmiştir. Katılımcıların buna ilişkin örnek ifadeleri şöyledir: “Ünite işlemede sıralama, öğrenci seviyesine uygun öğretim yöntemi seçimi gibi”(EÖ4). “Yıllık ders planlarındaki etkinlikler, kazanım ve amaçları sağlayan farklı yöntem ve teknikler”(Ö27). “Dersin işlenişinde kullanılacak tekniklerin seçiminde süreye ve sınıf içi düzene uygun olması şartıyla özgürüz”(Ö42). “Öğretim yöntem teknik stratejilerde karar vermek Ders müfredatına uygun araç gereç ve malzeme seçme zamanı planlama”(Ö48). “Sınıf içine ders anlatım teknikleri yöntemleri”(Ö51). “Derste kullanılan yöntem teknikler”(Ö71). “Planlama, yöntem ve teknikler”(Ö82).

Araştırma bulgularına göre öğretmenlerin kendi çalışma alanları içinde özgürce düzenleme yapabildikleri alanlardan ikinci sırada ders araç ve gereçlerinin seçimi gelmektedir. Katılımcıların % 92’si (f=84) okulda kendi çalışma alanları içinde ders araç ve gereçlerini seçebildiklerini, % 57’si (f=52), % 53’ü (f=48) okul-veli ilişkilerini düzenleyebildiklerini, % 53’ü (f=48) sınıf yönetimi ve disiplin konusunda düzenleme yapabildiklerini belirtmiştir. Katılımcıların buna ilişkin örnek ifadeleri şöyledir: “Uygun materyal seçimi kazanımlara uygun sürenin ve yöntemin belirlenmesinden de özgürce hareket edebilir. Ders kitabı seçiminde de öğretmenin özgürce hareket edebilmesi gerekmektedir”(Ö35). “Ders araç gereçlerini sınıf dizaynını”(Ö88). Araştırma bulgularına göre, katılımcıların öğretimin içeriğinin belirlenmesi, değerlendirme ve okul geneline ilişkin kararlarda düzenleme olanaklarının kısıtlı olduğu bulunmuştur. Katılımcıların buna ilişkin örnek ifadeleri şöyledir: “Ders içeriği ve materyal konusu”(Ö2). “Konuların içerikleri”(Ö5). “Ders sırasında kullanacağı içerik seçimi”(Ö12). “Pek yok ama branş içi konu içeriği”(Ö16). “Ders kazanımlarını öğrenci lehine olacak şekilde düzenlenebilir”(Ö25). Katılımcılar tarafından öğretimin içeriği olan müfredatın belirlenmesine ilişkin kararlar üzerinde öğretmenin denetiminin olmadığı ya da oldukça az denetiminin olduğu belirtilmiştir. Buna ilişkin örnek ifadeler şöyledir: “Sınıf yönetimi

konusunda ders anlatımı sırasında kullanacağı yöntem ve teknik konusunda serbest olmakla birlikte konuların belirlenmesi ve içeriğin belirlenmesinde bakanlığa bağlıdır" (Ö31). Öğretmenin öğrencilerinin hazırbulunuşluk durumuna göre ders içinde özerk ders işleyebilmesi gerekir" (Ö36). "Sınıf içi uygulamaların belli kısımlarda duruma göre öğretmen tarafından yönetilmesidir" (Ö45). "Öğretmenin dersi sınıfta istediği gibi anlatması, ders işlerken özgür olması gerekir" (Ö60). Değerlendirme süreçleri ile ilgili alınan kararlarda öğretmenin kontrolünün giderek zayıfladığı anlaşılmaktadır. Katılımcıların % 5'i (f=5) Tablo incelendiğinde, öğretmenlerin kendilerini en az özgür hissettikleri alanlardan biri ölçme değerlendirme etkinlikleridir. Bu alanda ölçme değerlendirme alanında Milli Eğitim Bakanlığınca ölçme değerlendirme esasların belirlenmiş olması öğretmenlerin bu kurallar doğrultusunda işlemler yapması nedeniyle öğretmenlerin bu alanda özerkliğinin daralması sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Katılımcıların % 5'i (f=5) okulun genel olarak yürütülmesi ve okul geneline ilişkin alınması gereken kararlarda ve konularda öğretmenlerin düzenleme yapabildiklerini belirtmiştir. Bu kararlar okulun bütçesi, tamirat işleri, ders programlarının hazırlanması, okul içi eğitim öğretim ile ilgili işler, öğretmen atanması ve görevlendirilmesi gibi sayılabilir. Dolayısıyla öğretmenlerin okulda en az katıldıkları alan okul geneline ilişkin konular olarak bulunmuştur.

Okulda Öğretmen Özerkliğinin Faydalarına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğretmenlere yöneltilen "Sizce öğretmenlerin okulda kendi çalışma alanları ile ilgili konularda karara katılmaları ve özgürce düzenleme yapabilmeleri ne gibi yararlar sağlar?" sorusuna verilen yanıtlar eğitimde kalite ve başarıyı artırması, motivasyonu artırması, aidiyeti geliştirmesi, yenilik ve gelişim, güveni geliştirmesi kategorilerine göre ayrılarak analiz edilmiş ve Tablo 5'te verilmiştir

Tablo 5: Okulda Öğretmen Özerkliğinin Faydalarına Göre Kategorileri

Temalar	Katılımcılar	n	%
Eğitimde kalite ve başarıyı artırması	Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19, Ö21, Ö23, Ö24, Ö25, Ö26, Ö29, Ö30, Ö31, Ö33, Ö38, Ö41, Ö42, Ö43, Ö61, Ö66, Ö67, Ö69, Ö71.	34	37
Motivasyonu artırması	Ö14, Ö22, Ö28, Ö32, Ö35, Ö36, Ö39, Ö50, Ö51, Ö53, Ö65, Ö68, Ö70, Ö74, Ö75, Ö80, Ö81, Ö82, Ö84, Ö87, Ö88, Ö90.	22	24
Aidiyeti geliştirmesi	Ö1, Ö2, Ö5, Ö6, Ö20, Ö37, Ö47, Ö57, Ö59, Ö64, Ö85	11	12
Yenilik ve gelişim	Ö4, Ö7, Ö8, Ö27, Ö46, Ö48, Ö49, Ö55, Ö56, Ö58, Ö63.	11	12
Güveni geliştirmesi	Ö3, Ö52, Ö86, Ö89.	4	4
Diğer	Ö34, Ö40, Ö44, Ö45, Ö54, Ö60, Ö62, Ö73, Ö76.	9	9
Toplam		91	100

Tablo 5'te görüldüğü gibi, araştırma bulgularına göre öğretmen özerkliğinin faydalarının başında eğitimde kalite ve başarıyı artırması gelmektedir. Katılımcıların % 37'si (n=34) öğretmen özerkliğinin eğitimde kalite ve başarıyı artırabileceğini belirtmiştir. Uluslararası sınavlarda yüksek başarıya sahip ülkelerde öğretmenlerin; okul yönetimi, politika, ders içerik ve kitaplarının seçilmesi ve okul bütçesi gibi çok geniş bir alanda özerkliğe sahip olduğu görülmektedir (Bakıoğlu ve Baltacı, 2013). Katılımcıların buna ilişkin örnek ifadeleri şöyledir: "Alanda daha fazla başarı sağlanmasına imkân sağlar" (Ö9). "Daha geniş bir yelpazede öğretme ortamı sağlar ve sonuçlarından etkilenenleri konularla ilgili söz sahibi olacaklarından olumsuz sonuçlar doğurabilecek kararları değiştirebilirler" (Ö12). "Okul başarısını artırır" (Ö18). "Öğretmenlerin verimini artırır. Alanlarıyla ilgili daha rahat planlama yapabilirler. Farklı teknikler kullanma fırsatları olabilir" (Ö21). "Öğretmenin eğitim öğretim sürecinde daha verimli olmasını sağlar, öğretmen okulu benimser. Bu olumlu etkide öğrencilere sirayet eder" (Ö24). "Bireysel sorunların çözümünde, eğitim ve öğretimde başarı ve başarısızlıkların belirlenmesinde öğrencilerin meslek seçiminde öğretmenlere yetki verilmesi (Ö31). "Eğitimin kalitesini ve verimini artırır" (Ö33). "Öğrenimin etkili olmasını, öğrenci ve öğretmenin kısıtlama olmadan ders işleyişine yardımcı olur" (Ö48). "Eğitim öğretim sürecinde daha sağlıklı yürümesini ve zamanı daha etkili kullanmasını sağlar" (Ö61).

Tablo 5'te görüldüğü gibi, araştırma bulgularına göre öğretmen özerkliğinin faydalarından ikinci sırada motivasyonu artırması gelmektedir. Katılımcıların %24'ü (n=22) öğretmen özerkliğinin motivasyonu artırabileceğini belirtmiştir. Katılımcıların buna ilişkin örnek ifadeleri şöyledir: "Öğretmenin mutlu olmasını sağlar buda öğretmenin işini daha iyi şekilde yapmasını ve yaparken işinden zevk almasını sağlar" (Ö14). "Sinerjiyi artırır, motivasyonu kuvvetlendirir başarıya olumlu katkı sağlar" (Ö28). "Kurumu benimser, kurum kültürü güçlenir,

öğretmen kendini değerli hisseder ve motive olarak daha aktif şekilde çalışmalarına devam eder”(Ö53). “Ders içinde hem öğretmenin hem de öğrencinin motivasyonunu yükseltir”(Ö70). “İş verimini ve motivasyonunu artırır”(Ö74). “Öğretmede motivasyonun yükselmesini ve eğitimde verimin artmasına sağlar”(Ö80). “Öğretmenlerin daha motive olarak, mutlu bir çalışma ortamında daha başarılı olmasını sağlar”(Ö82).

Araştırma bulgularına göre öğretmen özerkliğinin faydalarından üçüncü sırada aidiyet geliştirmesi ve yenilik ve gelişime destek olması gelmektedir. Katılımcıların % 12’si (n=11) öğretmen özerkliğinin aidiyeti güçlendirebileceğini belirtmiştir. Katılımcıların buna ilişkin örnek ifadeleri şöyledir: “Kendini işe ve okula daha çok hisseder” (Ö1). “Kendini okula ait ve daha başarılı daha özgüvenli hisseder”(Ö2). “Öğretmen okula aidiyet hisseder ve daha verimli çalışma isteği duyar”(Ö6). “Aidiyet duygusunun gelişmesini sağlar”(Ö47). “Fikir ve görüşlerinin değerli olduğu demokratik bir okulda öğretmenin olumlu hisler geliştirmesini aidiyet duygusunun artmasına ve okul içinde her anlamda pozitif bir çalışma ortamı oluşmasını sağlar” (Ö57). “Aidiyet duygusu ile hareket etmelerine sebep olur. Moral, motivasyon açısından yüksek seviyede olurlar”(Ö59).

Aynı biçimde katılımcıların % 12’si (n=11) öğretmen özerkliğinin yenilik ve gelişime destek olabileceğini belirtmiştir. Katılımcıların buna ilişkin örnek ifadeleri şöyledir: “Yenilik ve gelişim olur (Ö4). “Gelişim olur” (Ö7). “Hem kendisinin hem de öğrencilerinin gelişimi olumlu yönde etkilenir”(Ö8). “Kazanım ve konular aynı her yıl kazanım ve konulardan aynı malzemeler ile çalışmaların yapılması öğretmene mesleki eksiklere, çocuklarda ise bıkkınlığa sebep olur. Kazanım ve konular aynı ama etkinlikler çeşitlenirse alanımızda kendimizi geliştirmiş oluruz”(Ö27). “Öğretmenleri çalışma alanlarında daha rahat olmalarını ve kendilerini özgür hissetmelerini sağlar”(Ö63). Son olarak Tablo 5’te görüldüğü gibi, araştırma bulgularına göre öğretmen özerkliğinin faydalarından biri de güveni geliştirmesi olarak bulunmuştur. Katılımcıların % 4’ü (n=4) öğretmen özerkliğinin güveni geliştirebileceğini belirtmiştir. Katılımcıların buna ilişkin örnek ifadeleri şöyledir: “İdareye karşı güven sağlanır” (Ö3). “Özerklik ve güven”(Ö52). “Okul iklimin huzurlu, güvenli, mutlu olmasını sağlar” (Ö86). Diğer teması altında toplanan ifadelerde somut bir yarardan bahsedilmemiştir.

Okulda Öğretmen Özerkliğinin Risklerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğretmenlere yöneltilen “Sizce öğretmenlerin okulda kendi çalışma alanları ile ilgili konularda karara katılmaları ve özgürce düzenleme yapabilmeleri ne gibi risklere sebep olabilir? sorusuna verilen yanıtlar öğretmen özerkliğinin herhangi bir riski yoktur, uyumsuzluk ve düzenin bozulması, eğitim-öğretimin bütünlüğünün bozulması, suiistimal edilmesi ve sorumlulukların yerine getirilmemesi ve yöneticinin okulu yönetimini güçleştirmesi kategorilerine ayrılarak analiz edilmiş ve Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6: Okulda Öğretmen Özerkliğinin Risklerine Göre Kategorileri

Temalar	Katılımcılar	n	%
Riski yoktur	Ö3, Ö4, Ö5, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö13, Ö15, Ö18, Ö19, Ö24, Ö29, Ö35, Ö39, Ö43, Ö50, Ö59, Ö63, Ö65, Ö70, Ö72, Ö74, Ö77, Ö81, Ö82, Ö83, Ö85, Ö86, Ö87, Ö90, Ö91.	32	35
Uyumsuzluk ve düzenin bozulması	Ö26, Ö1, Ö2, Ö12, Ö20, Ö21, Ö23, Ö25, Ö32, Ö33, Ö36, Ö37, Ö41, Ö42, Ö47, Ö48, Ö53, Ö54, Ö56, Ö62, Ö67, Ö68, Ö69, Ö71, Ö78.	25	27
Eğitim-öğretimin bütünlüğünün bozulması	Ö14, Ö17, Ö27, Ö28, Ö30, Ö31, Ö34, Ö49, Ö38, Ö44, Ö45, Ö57, Ö60, Ö64, Ö73.	15	16
Suiistimal edilmesi ve sorumlulukların yerine getirilmemesi	Ö11, Ö16, Ö40, Ö46, Ö52, Ö55, Ö61, Ö66, Ö76, Ö79, Ö80, Ö84, Ö89.	13	14
Yöneticinin okulu yönetmesini güçleştirmesi	Ö6, Ö22, Ö51, Ö58, Ö75, Ö88.	6	7
Toplam		91	100

Tablo 6’da görüldüğü gibi, araştırma bulgularına göre öğretmen özerkliğinin herhangi bir risk oluşturmayacağına ilişkin görüşler % 35’i (n= 32) öne çıkmıştır. Katılımcıların buna ilişkin örnek ifadeleri şöyledir: “Pek bir risk oluşturacağını düşünmüyorum”(Ö4). “Bir riski olduğunu düşünmüyorum”(Ö8). “Hiçbir risk barındırmamaktadır”(Ö10). “Hiç bir riski olacağını düşünmüyorum. Herkesin fikri alınıp çoğunlukla uygun demokratik bir yaklaşımla karar alınması riski ortadan kaldırır diye düşünüyorum”(Ö90).

Oluşabilecek riskler açısından ise katılımcıların % 27'si (n=25) ilk sırada uyumsuzluk yaratabileceği ve düzenin bozulabileceğini belirtmişlerdir. Katılımcıların buna ilişkin örnek ifadeleri şöyledir: *"Uyum ve huzur bozulur"*(Ö1). *"Okuldaki uyum ve düzen bozulabilir"*(Ö2). *"Farklı fikirler uygulanacağı için okul düzeninde bozulmalar olabilir. Derslerin işleniş ve programlar konusunda okul düzeninde sıkıntılar yaşanabilir"* (Ö21). *"Olabilecek tek risk fikir ayrılıkları ve olacak gerilim ortamı"*(Ö32). *"Kalabalık okullarda plansızlık veya uyumsuzluk görülebilir"*(Ö33). *"Okul içi kargaşaya sebep olabilir. Herkesin farklı düşünmesi ortak kararlar alınmasını zorlaştırır"*(Ö42). *"Ortak bir düşünce olmadan bireysel düzenleme için yeterli imkân oluşmaması durumunda kişiler arası iletişim bozukluğu, tartışma vb. durumlar ortaya çıkabilir. Farklı düzenlemelerle ders işleyen öğretmenler, öğrenciler tarafından kıstaslara neden olur"*(Ö48). *"Çok fazla görüş farklı düşünceler ortaya çıkabilir karar vermek zorlaşabilir"*(Ö49). *Çok fazla fikir olduğunda uzlaşmak zorlaşabilir"* (Ö69). *"Bazen farklı görüşlerin çakışması ya da zümreler arası görüş ayrılığı olabilir"* (Ö78).

Tablo 6'da görüldüğü gibi, araştırma bulgularına göre öğretmen özerkliğinin oluşturabileceği risklerden bir diğeri de eğitimin bütünlüğünün bozulmasıdır. Katılımcıların % 16'sı (n= 15) göre öğretmen özerkliği okulda eğitim öğretim süreçlerinde bütünlüğü bozucu etkiler yaratabilir. Katılımcıların buna ilişkin örnek ifadeleri şöyledir: *"Öğretmenlerin de özgürlük tanımı, özgürlük kelimesinin kendi içinde sınırları barındırması, başkasına zararı dokunduğu yerde özgürlük biter anlamında olduğu gibi, sınırlar çerçevesindedir. Bu sınırlarında tabi iki bir üst kademe tarafından kontrol edilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde öğretmen ve öğrenci açısından riskler oluşturabilir"*(Ö23). *"Disiplinler arası yaklaşımda zedelenmeler olur. Derslerin diğer derslerle olan bütünlüğü bozulur, zamanla ortak konu kavram bağımsız öğretmene dayalı eğitim olur"*(Ö27). *"Müfredatın aktarılmasında sıkıntı oluşturabilir, herhangi bir sorunla karşılaşıldığında öğretmen zor durumda kalabilir"* (Ö28). *"Sınırı ve gerekliliği tam belirlenmemiş düzenlemeler özellikle eğitim içeriklerindeki aşırı farklılaşmaya okullar arası kazanım farklarına sebep olur"*(Ö30). *"Müfredattan uzaklaşma, zümre arkadaşlar ile eş güdümü yitirme ve konuların tamamlanamaması"*(Ö43). *"Sınıfı ve çevreyi iyi analiz edememiş bir öğretmen öğrencilere uygun olmayan kararlar verebilir. Öğrenciyi tanımadan karar aşamasında bulunmamalıdır"* (Ö45). *"Kurumda ve genel olarak Milli Eğitimde temel hedeflere ulaşmada sıkıntılar olur"* (Ö64). *"Müfredatın dışına çıkılabilir. Okul ve çevrenin tepkisini alır"* (Ö73).

Araştırmada öğretmen özerkliğinin yaratabileceği bir diğer risk suiistimal edilmesi ve sorumlulukların yerine getirilmemesi olarak bulunmuştur. Katılımcıların % 14'ü (n=13) öğretmenlerin sorumluluklarını yerine getirmeyeceği, denetimsizlik nedeniyle suiistimallerin oluşabileceğini, ölçsüz davranışlarla karşılaşabileceğini, art niyetli yaklaşımlara neden olabileceğini belirtmişlerdir. Katılımcıların buna ilişkin örnek ifadeleri şöyledir: *"Sorumluluk riski"*(Ö16). *"Denetimsizlik, suiistimal"*(Ö40). *"Özgür düzenlemede ölçsüz davranabilirler"*(Ö55). *"Art niyetli eğitimcilerin(ideolojik, fikirleri vb.) ders planlamaları ve etkinliklerine hazırlıkta Milli Eğitime aykırı ideolojilerin sokulmaya çalışılması olabilir"*(Ö61). *"Bazı öğretmenler belki bu durumu suiistimal edebilirler. Ama olumsuzluklar hayatta her zaman başımıza gelebilir. Dolayısıyla olumsuz durumlar dikkate alınarak yapılabilecek yeniliklerden ve değişikliklerden vazgeçilmemelidir"* (Ö66). Son olarak araştırmada katılımcıların % 7'si (n=6) öğretmen özerkliğinin yönetimde karmaşa yaratarak okul yönetimini zorlaştırabileceğini belirtmiştir. Katılımcıların buna ilişkin örnek ifadeleri şöyledir: *"Okul yönetimi yetkin ise herhangi bir riski olmaz. Yetkin değilse şayet öğretmen yetki aşımı olacağı için okul yönetimi zorlaşabilir"* (Ö6). *"Okul içerisinde düzen ve disiplin sağlamak zorlaşabilir öğretmen eksiklikleri olabilir"* (Ö51). Okul yöneticileri ne kadar yetkin ise o oranda öğretmenlerin özerk davranışları için daha destekleyici olabilir ve uygun ortam sağlayabilirler (Yazıcı ve Akyol, 2017).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Öğretmen özerkliği kavramının nasıl algılandığını ve öğretmen özerkliğinin koşulları, yararları ve risklerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırmada araştırma bulgularına göre öğretmen özerkliğinin tanımlanmasında karar verme, planlama ve sınıf içinde yürütülen ders etkinliklerinin öne çıktığı bulunmuştur. Karar verme, amaca hizmet edecek olan en uygun seçeneğin tercih edilmesi olarak tanımlanabilir. Öğretmenler mesleki faaliyetlerini ve eğitim öğretim süreçlerini gerçekleştirirken pek çok karar vermek durumunda kalırlar. Araştırmada katılımcıların büyük bölümü, öğretmen özerkliğini öğretmenin kendi mesleki alanlarında özgürce karar verebilmeleri bağlamında açıklamıştır. Alan yazında öğretmen özerkliğine ilişkin yapılan tanımlar da bu yöndedir. Öğretmenlerin meslekleriyle ilgili tüm konularda belirli bir yetki ve özgürlük alanına sahip olmaları biçiminde ifade edilen çeşitli tanımlar, bu yetki ve özgürlük alanının öğretmenlerin kendi alanlarında uzman ve profesyonel

olmalarından kaynaklandığını belirtmektedir. Alan yazında bu nedenle öğretmenlerin meslekleri ile ilgili bir takım önemli kararların tüm süreçlerine katılabilmeleri gerektiği belirtilmektedir (Pearson ve Hall, 1993; Freidman, 1999; Webb, 2002; Ingersoll, 2007). Araştırma bulgularında da öğretmenlerin büyük bölümü öğretmen özerkliğini kendi mesleki alanlarında özgürce karar verebilmeleri ve planlama yapabilmeleri bağlamında tanımlanmıştır.

Araştırmada öğretmenlerden katılmaları beklenen kararların başında eğitim-öğretimle ilgili kararlar olduğu belirlenmiştir. Katılımcılar, eğitim öğretimi etkileyecek tüm kararlarda öğretmenlerin katılımının beklendiğini belirtmiştir. Eğitim öğretimi etkileyen kararlar sınıf içi etkinlikler kadar sınıf dışı ve okulu ilgilendiren kararlar da olabilir. Öğretmen katılımı beklenen kararlar daha ayrıntılı incelendiğinde öğrencilerin başarısını artırmaya yönelik kararlar, derslerin ve diğer sınıf içi etkinliklerin planlanması, ders araç-gereçlerinin seçimi, yöntem ve tekniklerin seçimi ve uygulanması, sınıfta disiplinin sağlanması gibi kararlara ve etkinliklere öğretmenlerin katılımının beklendiği bulunmuştur. Dolayısıyla öğretmenlerin sınıf içi ders etkinlikleriyle ilgili ve doğrudan öğretim süreçleri ve öğrenci başarısıyla ilgili kararlara ve uygulamalara katılımın beklendiği görülmektedir. Nitekim araştırmada katılımın beklenmediği kararlar da incelenmiştir. Buna göre yönetimle ilgili kararlar, eğitim öğretimle ilgili olmayan kararlar, finansman, mevzuat ve disiplinle ilgili kararlara öğretmen katılımının beklenmediği bulunmuştur.

Friedman (1999) öğretmen özerkliğini öğretimin planlanması, geliştirilmesi, yönetimi süreçlerine katılımı ve mesleki gelişim olarak açıklarken, Moomaw (2005), Webb (2002), Ingersoll (2007) gibi araştırmacılar, öğretmen özerkliğinin sınırlarının okulun yapısı ve sınıfın düzenlenmesi, yönetimi, disiplin işlemleri, müfredat belirleme, akademik standartlar, özlük hakları, maliye politikası, öğretmenlerin mesleki gelişim olanakları ve okulla ilgili alınacak kararlara katılımını da kapsadığını ileri sürmüştür. Öğretmenin özerkliği okulun yönetim anlayışı tarafından da desteklenmelidir. Okulun özerkliği ile ilgili çalışmalarda okullara yetkiler ve sorunluluklar aktarılırken, karar verme sürecinde öğretmene verilen yetkinin sınırları ve okulların yerindenleşmesine yönelik bir yapının oluşturulmasında üst yönetimin denetimi, yerel toplulukların ve ailelerin temsilciliği kadar öğretmene ne oranda bir temsiliyet ve karar verme yetki ve sorumluluğu verileceği de ayrı bir tartışma konusu olmuştur. Dolayısıyla, öğretmenin özerkleşmesini tek başına bir olgu olarak değil, okul yönetimi bağlamı içinde düşünmek ve okul yöneticilerinin bu konudaki yaklaşımı kadar, okul yönetimine merkezi yönetimin tanıdığı yetkiler ve sorumluluklar ve yönetim yaklaşımları ile zincirleme devam eden bir etkilenme olarak bakmak daha doğru bir yaklaşım olacaktır (Uğurlu ve Qahramanova, 2016; Frostenson, 2015).

Araştırmada öğretmenlerin kendi mesleki yaşantılarında özgürce düzenleme yapabildikleri konular ve alanlar olarak sırasıyla öğretim yöntem ve teknikleri, ders araç ve gereçlerin seçimi, okul-veli ilişkileri, sınıf yönetimi ve disiplin, öğretimin içeriği, değerlendirme ve okul geneline ilişkin alınan kararlar olarak bulunmuştur. Öğretmenler sınıf yönetimi konusunda ders anlatımı sırasında kullanacağı yöntem ve teknik konusunda serbest olmakla birlikte konuların belirlenmesi ve içeriğin belirlenmesinde bakanlığa bağlıdır. Dolayısıyla öğretmenlerin sınıfta yöntem ve tekniklerin seçimi, ders araç, gereç ve malzemelerin seçimi ve düzenlenmesi gibi konularda özerklik alanları geniş olmakla birlikte müfredat ya da program içeriği konusundaki özerklik alanları sınırlıdır. Özellikle Türkiye’de program içeriğinin merkezi yapısı, öğretmenlere içerikleri düzenlemede özerklik alanı bırakmamaktadır. Araştırmada öğretmenlerin özgürce düzenleme yapabildikleri bulunan yukarıdaki konu alanlarının doğrudan sınıf içinde gerçekleştirilen eğitim öğretim süreçleriyle ilişkili olduğu açıktır. Pearson ve Hall (1993), öğretmenlerin çalıştıkları okul ve sınıfların düzenlenmesinde söz sahibi olmaları gerektiğini belirtmiştir. Friedman (1999), öğretmenlerin okullarda yürütülen eğitim öğretim faaliyetlerinin planlanması, eğitimin geliştirilmesi ve eğitim ile ilgili tüm süreçlere aktif olarak katılmalarının eğitim öğretimin niteliğini olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir. Elbette öğretmenlerin mesleki faaliyetlerinde belirli bir özerkliğe sahip olmaları, sadece kuralların ve yöneticilerin onlara yetki sağlamasıyla değil, öğretmenlerin bu yetkileri kullanabilmek için gerekli mesleki kapasite ve becerileri geliştirilmeleriyle mümkün olabilir (Bustingorry, 2008).

Araştırmada öğretmen özerkliğinin sağlayacağı faydalar sırasıyla eğitimde kalite ve başarıyı artırması, motivasyonu artırması, aidiyeti geliştirmesi, yenilik ve gelişim, güveni geliştirmesi olarak bulunmuştur. Uluslararası sınavlarda yüksek başarıya sahip ülkelerde öğretmenlerin; okul yönetimi, politika, ders içerik ve kitaplarının seçilmesi ve okul bütçesi gibi çok geniş bir alanda özerkliğe sahip olduğu görülmektedir (Bakioğlu ve Baltacı, 2013; Ayrıl, Özdemir, Türedi, vd., 2014). Bu durum eğitime ilişkin uluslararası eksenli raporlarda da vurgulanmaktadır. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından Uluslararası Öğretme ve Öğrenme

Anketi (TALIS) verileri doğrultusunda hazırlanarak yayınlanan “Öğretmenlerin Profesyonelleşmesinin Desteklenmesi” adlı raporda öğretmenlerin profesyonelleşmesinde öğretmen özerkliğinin gerekliliği vurgulanmaktadır. Adı geçen raporda öğretmen özerkliği, öğretmenlik mesleğinin yapı taşlarından biri olarak tanımlamakta ve öğretmenlere ders içeriğinin belirlenmesi ve öğrenme materyallerinin seçimi gibi konularda daha fazla özerklik verilmesi önerilmektedir (OECD, 2016). Öğretmenler üzerindeki yapısal kısıtlamaları araştıran Benson (2010) öğretmenlere daha geniş bir özgürlük alanı ve mesleki otonominin sağlanmasının koşullarının yapısal düzenlemelerle sağlanabileceğini belirtmektedir. Mesleki çalışma koşullarının düzenlenmesi ve öğretmenlerinin mesleki gelişimlerinin desteklenmesinin bu konuda bir kolaylaştırıcı olacağı ve ihmal edilmemesi gerektiğini belirten Hargreaves, Berry, Leung, Scott ve Stobart (2013) öğretmenlerin profesyonel gelişmelerinin sürekliliğinin sağlanması ile özerklikleri arasında doğrudan destekleyici bir ilişki bulunduğunu belirtmektedir (Uğurlu ve Qahramanova, 2016). Öğretmen özerkliği öğretmenlerin eğitim ve öğretim faaliyetlerinde ve genel olarak Eğitim sistemindeki rollerinin geliştirilmesinde dikkate alınması gereken en önemli olgulardan birisidir. Öğretmenlerin görev ve sorumluluklarını gerektiği gibi yerine getirebilmelerinin en temel koşullarından birisi öğretmenlere mesleki faaliyetlerinde yeterli yetkinin ve serbestlik alanının sağlanmasıdır. Öğretimin içerik, yöntem ve materyallerinin seçilmesinde ve düzenlenmesinde öğretmenlere geniş bir özerklik alanı sağlanmadan, onların öğretimin geliştirilmesinde etkin bir rol oynamaları beklenemez. Aynı şekilde, okul yönetimiyle ilgili kararlara öğretmenlerin aktif katılımını gerçekleştirmeden, onların okuldaki eğitim ve çalışma koşullarının iyileştirilmesine üst düzeyde katkıda bulunmalarını beklemek gerçekçi bir yaklaşım olamaz.

Araştırmada katılımcıların büyük bir bölümü, öğretmen özerkliğinin risk oluşturmayacağını belirtmiştir. Risk oluşturabileceğini belirten katılımcılar sırasıyla bu risklerin uyumsuzluk ve düzenin bozulması, eğitim-öğretimin bütünlüğünün bozulması, suiistimal edilmesi ve sorumlulukların yerine getirilmemesi ve yöneticinin okulu yönetimini güçleştirmesi olarak sıralamışlardır. Katılımcılara göre, öğretmen özerkliğinin okulda farklı fikirlerin uyumu ve huzur ortamını bozabileceği, okulda kargaşaya neden olabileceği, özellikle kalabalık okullarda plansızlık ve uyumsuzluk oluşturabileceği, farklı fikirlerin ortak kararlar almayı zorlaştırabileceği ve uzlaşmanın zorlaşabileceği, bazen farklı görüşlerin çatışması nedeniyle zümreler arası görüş ayrılıkları oluşabileceği belirtilmiştir. Bunların dışında öğretmen özerkliğinin oluşturabileceği bir diğer risk ise okulda eğitim-öğretim süreçlerindeki bütünlüğün bozulması olarak bulunmuştur. Buna göre katılımcılar, özgürlük kavramının tanımlanmasında sınırların belirlenmesinin zor olması nedeniyle öğretmenlerin özerkliklerinin sınırlarının üst yönetim tarafından belirlenmesi ve kontrol edilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Sınırı ve gerekliliği tam belirlenmemiş düzenlemeler özellikle eğitim içeriklerindeki aşırı farklılaşmaya okullar arası kazanım farklarına sebep olur. Öğretmenler müfredatın dışına çıkılabileceği, okul ve çevrenin tepkisini alabilecekleri belirtilmiştir. Bu riskler dışında suiistimallere, sorumlulukların aksatılmasına, ölçsüz davranışlara ve art niyetli yaklaşımlara kapı aralanabileceği, eğitim sistemimizin temel amaçlarından sapmalar ve ideolojik aktarımlara kapı aralanabileceği ve bunun büyük bir risk oluşturabileceği belirtilmiştir. Ancak yine tüm risklerine rağmen okul yönetiminin ve öğretmenlerin mesleklerinde yetkin olmaları durumunda bu risklerin azaltılabileceği belirtilmiştir. Görüldüğü gibi öğretmen özerkliğinin ortaya çıkarılabileceği riskler, öğretmen ve okul yöneticilerinin mesleki yetkinlikleri oranında azaltılabilir. Risk olarak sayılan farklı fikirlerin ortaya konulması ve uzlaşma kültürü ise eğitim ortamlarının doğasında olması gereken bir durumdur.

Öğretmenlerin yeterli bir alan bilgisi, mesleki deneyim, okulda alınan kararlara katılma, sınıf ile ilgili özgürce kararlar alma ve uygulama, mesleki doyumun artmasına ve eğitim öğretime yönelik motivasyonu artıracaklarını ortaya koymaktadır. Öğretmen özerkliğinin gerçekleşmesiyle, öğretim faaliyetlerinde öğrenci merkezli öğretim yapmayı buda eğitim öğretim faaliyetlerinin niteliğini ve kalitesini artıracak etkiyi ortaya çıkaracaktır. Böylece eğitimde istenen başarının sağlanmasına katkıda bulunacağını ortaya koymaktadır. Öğretmen özerkliğini öğretmenlerin kendi öğrenme ve öğretme süreçlerini kendilerinin kontrol etmeleri ve kapasiteleriyle ilişkili bir kavram olduğu belirtilmektedir (Huang, 2005). Smith (2001), öğretmen özerkliği kavramının öne çıkan özelliklerini, öğretmenin kendi mesleki gelişimini sürdürme sorumluluğunu üstlenmesi ve mesleki eylemlerinde kendi kendini kontrol edebilmesi olarak sıralamaktadır. Bu açıdan bakıldığında katılımcıların öğretmen özerkliğini okulda akademik başarıyı artırmaya dönük uygulamalar gerçekleştirmekte ya da okulu ve sınıfıyla ilgili verilen kararlara katılma şeklinde tanımlamalarının kavrama ilişkin alinyazınla örtüştüğü söylenebilir.

Türk Eğitim Sisteminde çalışan öğretmenlerin özerkliğinin uygulamadaki karşılığına bakıldığında, sınırları önceden belirlenmiş bir özerklik düzeyinden bahsedilebilir. Ülkemizde eğitim öğretim programları Millî Eğitim Bakanlığı tarafından tüm ülke için standart bir sistem olarak tasarlanmıştır. Sınıf içi uygulamalarda öğretim yöntemlerinin

çeşitlendirilmesi öğretmenin inisiyatifi dahilinde gibi görünse de kazanım, amaç, süre ve içerikleri ile eğitim öğretim yılı içerisinde okutulan ders kitapları, Milli Eğitim Bakanlığınca belirlenmekte, öğretim programları öğretmenlere bu konuda tam bir serbestlik alanı bırakmamaktadır. Bu çalışmanın bir önerisi olarak ülkemizde öğretmenlerin yukarıda belirtilen tüm alanlarda özerkliğinin hem yasal alt yapısının oluşturulması, hem de okul içindeki uygulamalarla desteklenmesinin öğretmenlerin eğitim öğretimin tüm aşamalarında aktif olarak yer almalarını kolaylaştıracağı açıktır. Ayrıca okul yöneticileri tarafından öğretmen özerkliğinin desteklenmesi, özgürlük alanları yaratılması, okulda öğretmenlerin mesleki potansiyelinin geliştirilmesine de katkıda bulunacaktır. Öğretmenin gelişimine destek olan her girişim, öğrencilerin öğrenme süreçlerine de olumlu yansımaktadır.

KAYNAKÇA

- Anderson, L. W. (1987). The decline of teacher autonomy: Tears or cheers? *International Review of Education*, 33(3), 357-373.
- Ayral, M., Özdemir, N., Türedi, A., Fındık, L., Büyükgöze, H., Demirezen, S., Özarslan, H., & Tahirbegi, Y. (2014). Öğretmen özerkliği ile öğrenci başarısı arasındaki ilişki: PISA örneği. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(1) 207-218
- Bakioğlu, A. & Baltacı, R. (2013). Güney Kore eğitim sistemi. İçinde A. Bakioğlu (Ed.), *Karşılaştırmalı eğitim yönetimi. PISA'da başarılı ülkelerin eğitim sistemleri* (ss. 43-87). Ankara: Nobel.
- Benson, P. (2010) Teacher education and teacher autonomy: Creating spaces for experientiation in secondary school English language teaching. *Language Teaching Research*, 14(3) 259-275.
- Bogler, R. (2001). The influence of leadership style on teacher job satisfaction. *Educational Administration Quarterly*, 37(5), 662-683.
- Bustingorry, S. O. (2008). Towards teachers' professional autonomy through action research. *Educational Action Research*, 16(3), 407-420.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1991). Intrinsic motivation and self-determination in human behavior. In R. M. Steers & L. W. Porter (Eds.), *Motivation and work behavior* (pp. 4-58). New York: McGraw-Hill.
- Friedman, I. A. (1999). Teacher-perceived work autonomy: The concept and its measurement. *Educational and Psychological Measurement*, 59(1), 58-76.
- Frostenson, M. (2015). Three forms of professional autonomy: De-professionalisation of teachers in a new light. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*, 1, 20-29.
- Hargreaves, E. ; Berry, R. ; Lai, Y.C. ; Leung, P. Scott, P.D. & Stobart, G. (2013): Teachers' experiences of autonomy in continuing professional development: Teacher learning communities in London and Hong Kong, *Teacher Development*, 17(1) 19-34.
- Huang, J. (2005). Teacher autonomy in language learning: A review of the research. In K. R. Katyal, H. C. Lam, & X. J. Ding (Eds), *Research studies in education* (pp.203-218). The University of Hong Kong: Faculty of Education.
- Ingersoll, R. M. (2007). Short on power long on responsibility. *Educational Leadership*, 65(1), 20-25.
- Özaslan, G. (2015). Öğretmenlerin sahip oldukları mesleki özerklik düzeyine ilişkin algılar. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 25-39.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded source book*. C.A: SAGE Publications
- Moomaw, W.E. (2005) *Teacher-perceived autonomy: A construct validation of the teacher autonomy scale*. A Dissertation, The University Of West Florida.
- OECD (2016). *Supporting teacher professionalism: Insights from TALIS 2013*. Paris: OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264248601-en>
- Öksüz, Y. (2012) Üniversite öğrencilerinin özerklik düzeyleri ile vücut algıları arasındaki ilişki. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 69-77.
- Patton, M.Q. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation*. Newbury Park, CA:Sage.
- Pearson, L. C. & Hall, B. W. (1993), Initial construct validation of the teaching autonomy scale, *Journal of Educational Research*, 86(3), 172-177.
- Ramos, R. C. (2006). Considerations on the role of teacher autonomy. *Colombian Applied Linguistics Journal*, (8), 183-202.

- Smith, R. C. (2000) Starting with ourselves: Teacher-learner autonomy in language learning. InB. Sinclair, I. McGrath and T. Lamb (eds.) *Learner autonomy, teacher autonomy: Future directions* (pp. 89-99). London: Longman.
- Uğurlu, Z., Qahramanova, K. (2016). Opinions of school administrators and teachers on the teacher autonomy in azerbaijan and turkey educations system. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(2), 637-658.
- Webb, P. T. (2002) Teacher power: the exercise of professional autonomy in an era of strict accountability. *Teacher Development*, 6(1), 47-62.
- Wilkins, C. (2011). Professionalism and the post-performative teacher: New teachers reflect on autonomy and accountability in the English school system. *Professional Development in Education*, 37(3), 389-409.
- Yazıcı, A.Ş., & Akyol, B. (2017). Okul müdürünün liderlik davranışları ile öğretmen özerkliği arasındaki ilişki. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(10), 189-208
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Makale Geçmişi	<i>Geliş:</i> 30.12.2022	<i>Kabul:</i> 20.05.2023	<i>Yayın:</i> 30.05.2023
Makale Türü	Araştırma Makalesi		
Önerilen Atıf	Eren, Z. & Yaşa, İ. (2023). Öğretmen özerkliği kavramının ve koşullarının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi. <i>Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi</i> , 12 (2), ss. 134- 147.		